

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ В СФЕРІ НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ РАКЕТНОЇ ТЕХНІКИ

Національне космічне агентство України, E-mail: chuprin@ nkau.gov.ua

У статті автор розглядає проблеми державного забезпечення зобов'язань України в сфері нерозповсюдження ракетної техніки та ядерної зброї.

У середині ХХ століття деякі з найбільш промислово розвинутих держав зуміли створити досі невідомі засоби ведення війни — ядерну зброю і принципово новий засіб її доставки — балістичні ракети.

Оскільки для створення цих нових засобів ведення війни необхідний був відповідний рівень технологічного розвитку, досить тривалий час клуб держав — власників таких засобів залишався незмінним. Більш того, держави-члени цього клубу прагнули до необмеженого накопичення ракетної зброї, тим самим забезпечуючи свої домагання на статус наддержав.

Однак поступово прийшло розуміння того, наскільки небезпечні для існування людства накопичені арсенали ракетної зброї, усвідомлення не тільки необхідності його поступового скорочення, а й запобігання його «розповзанню» по нових територіях і країнах.

Режим контролю за ракетними технологіями (РКРТ) був заснований сьома державами (Канада, Франція, Німеччина, Італія, Японія, Велика Британія, США) у 1987 році як неформальний режим через двосторонній обмін дипломатичними нотами між партнерами.

Метою створення цього режиму було обмеження розповсюдження балістичних ракет і безпілотних літальних апаратів, що можуть нести ядерне спорядження.

Фактично цей режим був створений як додатковий захід до механізмів, передбачених Договором про нерозповсюдження ядерної зброї.

На нараді в 1992 році учасники погодилися розширити сферу дії РКРТ на ракети, безпілотні літальні апарати, здатні бути носіями хімічної і біологічної зброї.

На цей час по своїй суті РКРТ є неформальним, добровільним об'єднанням країн, що мають загальну мету — нерозповсюдження засобів доставки зброї масового ураження, координацію зусиль в сфері національного ліцензування експорту, спрямованих на запобігання розповсюдженню таких засобів. Це об'єднання налічує тепер 34 країни-учасниці.

Для забезпечення діяльності Режиму його учасники проводять регулярні консультації між собою, у рамках діяльності РКРТ щорічно проводяться Пленарні засідання (один раз у рік) і засідання Групи технічних експертів (два рази на рік). При цьому принципи прозорості і транспа-

рентності є базовими принципами, що діють у рамках Режиму.

Для збору, передачі матеріалів і поширення інформації до країн-учасниць із країн-учасниць (Франція) створений Посилений контактний пункт.

РКРТ використовує взаємоузгоджений Список матеріалів, оснащення, технології (включаючи відповідні матеріали, оснащення і технології подвійного використання), що використовуються або можуть бути використані для створення ракет.

Стосовно завершених ракетних систем і промислових потужностей для їхнього виробництва встановлений принцип «відмовлення як правило». Передачі окремих систем таких ракет і оснащення для їхнього виробництва можуть бути здійснені тільки після відповідних консультацій між партнерами.

Список РКРТ охоплює завершені ракетні системи і безпілотні літальні апарати, що мають технічні можливості доставки визначеного корисного навантаження на відповідну дальність.

Також Список охоплює деякі чутливі матеріали, оснащення і технології, що можуть бути використані для виробництва таких ракет.

Україна вже в 1995 році впровадила на національному рівні процедури державного експортного контролю, передбачені Керівними принципами діяльності Режиму, а також відповідні Списки товарів. Текст Постанови Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 року № 563 і Список (додаток до цієї постанови) цілком відповідав Керівним принципам і Спискам, рекомендованим у рамках РКРТ.

Україна здобула членство в РКРТ у 1998 році, тим самим офіційно приймаючи на себе міжнародні зобов'язання в сфері нерозповсюдження ракетних технологій. Забезпечується виконання цих зобов'язань створенням і функціонуванням системи державного експортного контролю. Це — комплекс заходів щодо контролю міжнародних передач товарів військового призначення та подвійного використання, що здійснюються Державною службою експортного контролю України та іншими державними органами для забезпечення інтересів національної безпеки і відповідно до міжнародних зобов'язань країни.

Законодавчою основою державного експортного контролю України є Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», інші закони України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України. Зокрема, постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання» від 28 січня 2004 р. № 86, Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення» від 20 листопада 2003 р. № 1807. Списки товарів, що є додатками до згаданих постанов, постійно поновлюються відповідно до рішень, прийнятих у рамках діяльності Режиму (раз на рік).

Метою участі України в РКРТ, виходячи із інтересів українських виробників, є:

- забезпечення інтересів національної безпеки та зміцнення міжнародного авторитету країни;
- додержання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних з нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних озброєнь;
- забезпечення механізмів виконання міжнародних договорів і спільної політики нерозповсюдження, яка спрямована на механізми виконання санкцій РБ ООН щодо окремих країн та проти тероризму;

— вжиття заходів щодо недопущення використання товарів (військового призначення та подвійного використання) у терористичних та інших протиправних цілях.

Підхід нашої держави полягає в переконанні, що всі країни повинні мати можливість використання космічного простору в мирних цілях, а космічні держави, у тому числі й Україна, мають сприяти іншим державам в отриманні та використанні цих можливостей на взаємовигідних умовах.

Процес залучення країн світу до міжнародної космічної діяльності є закономірним та невтримним. Спроби перешкоджання розвитку цього процесу лише завдають шкоди авторитету будь-яких міжнародних організацій чи режимів. Правильний вибір — контролювати розвиток процесу. Досвід України підтверджує, що участь країн-членів Режиму спільно з іншими країнами в міжнародних космічних програмах (проектах) є запорукою забезпечення норм нерозповсюдження у повному обсязі.

Гаазький кодекс поведінки проти розповсюдження балістичних ракет (ГКП)

Метою запровадження Міжнародного кодексу поведінки проти розповсюдження балістичних ракет є прагнення максимально розповсюдити ідею тотального запобігання неконтрольованому розповсюдженню ракетних технологій.

До Гаазького кодексу поведінки проти розповсюдження балістичних ракет (ГКП) Україна приєдналася у жовтні 2002 року разом з 92 іншими країнами світу. На цей час кількість країн, що приєдналися, вже давно перевищує сотню, процес приєднання триває.

Враховуючи значення цього документа, країнами-учасницями було прийнято рішення назвати його Гаазьким.

Участь в ГКП передбачає міждержавні та національні заходи запобігання та приборкування країнами-учасницями будь-якого розповсюдження систем балістичних ракет, здатних доставляти зброю масового знищення.

Передбачається також впровадження в рамках ГКП заходів прозорості з належним та достатнім рівнем деталізації для зміцнення довіри та сприяння режиму нерозповсюдження. Планується проведення щорічних міжсесійних засідань Групи технічних експертів та сесійного засідання в рамках ГКП.

Виходячи з цього, в одній з країн-учасниць — Австрії — створено виконавчий секретаріат для збору та поширення документів щодо заходів зміцнення довіри. В інших країнах-учасницях створюються національні контактні пункти для виконання аналогічних функцій на національному рівні через здійснення обміну з згаданим виконавчим секретаріатом.

На цей час відповідно до вимог Розпорядження КМ України від 31 березня 2004 р. № 185-р «Про заходи щодо дотримання Україною положень Гаазького кодексу поведінки проти розповсюдження балістичних ракет» виконання функцій національного контактного пункту України покладено на Національне космічне агентство України.

Протягом 2003—2005 років НКАУ для забезпечення прозорості та транспарентності в рамках ГКП були направлені через МЗС України попередні повідомлення про пуски космічних ракет-носіїв за програмою «Сі Лонч» та щорічні декларації щодо політики України стосовно пусків ракет-носіїв.

Перші роки реалізації ГКП засвідчили, що добровільний характер його положень та дискретність форм надання інформації сприяють встановленню довіри між країнами у галузі ракетного нерозповсюдження.

На даному етапі механізми реалізації Кодексу знаходяться ще на стадії формування і його імплементація значною мірою відбувається на основі національних преференцій. У рамках Кодексу поки що не сформувалася повна єдність поглядів щодо чітких механізмів його імплементації щодо:

— форми щорічних декларацій визначення країни, яка повинна представляти до виконавчого секретаріату ГКП попередні повідомлення про пуски та випробувальні польоти балістичних ракет і космічних ракет-носіїв;

— передачі конфіденційної інформації, зокрема, щорічних декларацій, з використання спеціальних технологій.

На цей час головною метою Кодексу є залучення до членства в ньому максимальної кількості країн-учасниць Організації Об'єднаних Націй, маючи на меті отримання офіційного статусу в рамках ООН.

Позиція України стосовно ГКП полягає у впевненості, що сама ця ідея є перспективною і така, що значною мірою сприяє запобіганню неконтрольованого розповсюдження ракетних технологій.

И. Н. Чуприн

Обеспечение исполнения международных обязательств Украины в сфере нераспространения ракетной техники.

В статье автор рассматривает проблемы государственного обеспечения обязательств Украины в сфере нераспространения ракетной техники и ядерного оружия.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання» від 28 січня 2004 р. № 86.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення» від 20 листопада 2003 р. № 1807.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», від 20.02.2003. № 549—15.